

Stratégia regionálnej výchovy a vzdelávania pre odvetvie Ochrana a tvorba životného prostredia a ekologické služby v regióne Horného Liptova do roku 2029

1. Formálna výchova a vzdelávanie

Oblasť ochrana a tvorba životného prostredia a ekologické služby, je podporovaná a rozvíjaná základnými školami, prostredníctvom predmetov prvouka, prírodoveda a geografia a Katedrou biológie a ekológie Pedagogickej fakulty Katolíckej univerzity v Ružomberku.

V rámci predmetov prvouka a prírodoveda, sa žiak konkrétne naučí v prírodovednej oblasti v prírodovednej oblasti poznávať organizmy, neživé prostredie a ich vzájomné vzťahy, a tiež sa oboznámi s reálnym prírodným priestorom, prostredníctvom skúmania fungovania vybraných prírodných javov. Prostredníctvom výučby geografie sa v súvislosti so skúmaným odvetvím sa žiak zameriava na spoznávanie Zeme, čo je základnou podmienkou na jej ochranu. Dôležité je poznať aj vplyv a účinok vnútorných a vonkajších síl, ktoré pôsobia na povrch Zeme, čo pomôže ľuďom chrániť sa pred živelnými pohromami. To isté platí aj pri poznaní zákonitostí počasia v rôznych podnebných oblastiach sveta.

Katedra biológie a ekológie sa zameriava v rámci skúmaného odvetvia na rozvoj inovatívnych didaktických a metodických prístupov vo výučbe biologicko-ekologických, ako aj environmentálnych predmetov, ktoré prispievajú k skvalitneniu výchovno-vzdelávacieho procesu na školách všetkých stupňov.

Na zabezpečenie efektívneho systému rozvoja regionálnej výchovy a vzdelávania v oblasti ochrana a tvorba životného prostredia a ekologické služby, navrhujeme nasledovné ciele:

Strategický cieľ:

Prostredníctvom kvalitného výchovno-vzdelávacieho procesu a kvalitných vzdelávacích aktivít, podporovať ochranu a tvorbu životného prostredia a ekologické služby.

Špecifický cieľ 1: Využiť možnosti úpravy učebných osnov pre vytvorenie časovo-tematických plánov, zameraných na oblasť ochrany a tvorby životného prostredia a ekologických služieb (stratégia C).

Opatrenie 1.1: Prostredníctvom metodických orgánov navrhnuť úpravu učebných osnov v rámci študijných a učebných odborov pre vytvorenie nových tematických celkov, zameraných na oblasť ochrany a tvorby životného prostredia a ekologických služieb.

Aktivita 1.1.1 - zorganizovať spoluprácu s vysokými školami, Štátnym inštitútom odborného vzdelávania pre úpravu učebných osnov

Zodpovednosť: manažment škôl, ŠIOV

Cieľová skupina: základné a stredné školy

Špecifický cieľ 2: Využívať spoluprácu regionálneho školstva s vysokou školou (stratégia A).

Opatrenie 2.1: Navrhnuť koncepčný plán spolupráce regionálneho školstva s vysokými školami.

Aktivita 2.1.1 -zúčastňovať sa vedeckých projektov zameraných na ochranu, tvorbu životného prostredia a ekologické služby

Zodpovednosť: manažmenty škôl

Cieľová skupina: pedagogickí a odborní zamestnanci

Aktivita 2.1.2 -organizovať vzdelávacie podujatia v spolupráci stredných škôl, vysokých škôl a samosprávy, zameraných na kvalitu životného prostredia

Zodpovednosť: manažmenty škôl a zástupcovia samospráv

Cieľová skupina: žiaci, študenti, pedagogickí a odborní zamestnanci

Špecifický cieľ 3: Pravidelne zapájať študentov vysokej školy do projektov súvisiacich s ochranou životného prostredia (stratégia B).

Opatrenie 3.1: V rámci katedier zabezpečovať účasť študentov na vedeckých projektoch.

Aktivita 3.1.1: - usmerňovať študentov pri písaní bakalárskych a diplomových prác tak, aby boli zamerané na ochranu, tvorbu životného prostredia a na ekologické služby

Zodpovednosť: vedúci Katedry biológie a ekológie

Cieľová skupina: študenti vysokej školy

Aktivita 3.1.2 - publikačnú činnosť u študentov zamerať na výstupy z projektov, súvisiacich s ochranou životného prostredia

Zodpovednosť: vedúci Katedry biológie a ekológie

Cieľová skupina: študenti vysokej školy

Špecifický cieľ 4: Zintenzívniť vedecko-výskumnú činnosť v študijnom odbore biológia, zameranú na ochranu životného prostredia (stratégia C).

Opatrenie 4.1: Spracovať koncepciu vedecko-výskumnej činnosti v študijnom odbore biológia, zameranú na ochranu a tvorbu životného prostredia

Aktivita 4.1.1 -pravidelne sa zapájať prostredníctvom vedeckých projektov KEGA a VEGA do vedecko-výskumnej činnosti, zameranej na kvalitu životného prostredia

Zodpovednosť: pedagogickí a vedeckí zamestnanci vysokej školy

Cieľová skupina: študenti, pedagogické a vedeckí zamestnanci školy

Špecifický cieľ 5: Vytvárať metodické materiály prostredníctvom katedier vysokej školy, zameraných na učebné osnovy regionálneho školstva na ochranu životného prostredia (stratégia D).

Opatrenie 5.1: Navrhnuť spoluprácu vysokých škôl a regionálneho školstva, zameranú na úpravu učebných osnov a vydávania metodických materiálov k ochrane, tvorbe životného prostredia a ekologickým službám.

Aktivita 5.1.1 -organizovať stretnutia vedúcich metodických orgánov a príslušných katedier za účelom tvorby metodických materiálov a úpravy učebných osnov

Zodpovednosť: zástupcovia základných, stredných škôl a zástupcovia vysokej školy

Cieľová skupina: pedagogickí a odborní zamestnanci

2. Neformálna výchova a vzdelávanie

Ochrana prírody na Slovensku je súčasťou celoeurópskych a celosvetových snáh na ochranu životného prostredia a na trvalo udržateľné využívanie krajiny. Ochrana prírody a krajiny je zameraná na ochranu zložiek životného prostredia, prispieva k zlepšeniu kvality života obyvateľov, smeruje k rozvoju územia pri zachovaní historického, prírodného a kultúrneho dedičstva.

K dosiahnutiu cieľov pri ochrane životného prostredia sú prijímané legislatívne opatrenia, zákony a vyhlášky, ktorými je do slovenského právneho systému implementovaná európska legislatíva. Ochrana životného prostredia, prírody a krajiny je v gescii Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky. V súlade s prijímanými zákonmi o ochrane prírody a krajiny sú spracované rezortné koncepčné materiály, ktorých ciele a opatrenia smerujú k zabezpečeniu trvalo udržateľného rozvoja krajiny.

Vzdelávanie v oblasti ochrany a tvorby životného prostredia

Regionálnej výchovy a vzdelávania sa najväčšou mierou dotýkajú opatrenia uvedené pri strategických cieľoch uvádzaných v rezortnej koncepcii ochrany prírody a krajiny do roku 2025 (spracovanej v súlade s § 54, ods.2, písm. a) zákona č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny v z.n.p.):

- Zlepšenie vzťahu verejnosti k ochrane prírody, zvýšenie povedomia a podpory pre zachovanie a ochranu prírody a krajiny, vedomostí o druhovej a ekosystémovej diverzite a o možnostiach jej zachovania a obnovy
- Zlepšenie účinnosti environmentálnej výchovy a vzdelávania
- Zvýšenie účinnosti pôsobenia na verejnosť prostredníctvom masmédií, rozšírenie edičnej činnosti

- Zlepšenie personálnych a odborných kapacít pre výkon ochrany prírody a krajiny
- Skvalitnenie komunikácie a spolupráce so samosprávnymi orgánmi a verejnosťou
- Zapojenie užívateľov pozemkov, súkromného a podnikateľského sektora do aktivít a projektov ochrany prírody a krajiny.

Opatrenia k týmto cieľom sú realizované prostredníctvom rezortných organizácií, organizácií ochrany prírody, spoluprácou s Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR a jeho rezortnými organizáciami, vzdelávacími inštitúciami a organizáciami. Na realizácii opatrení sa podieľajú MVO, samospráva aj podnikateľský sektor.

Opatrenia Konceptie ochrany prírody a krajiny do roku 2025 v oblasti výchovy k ochrane životného prostredia sú rozpracované v Rezortnej koncepcii environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu do roku 2025. Na regionálnu výchovu a vzdelávanie majú vplyv tieto opatrenia z Rezortnej koncepcie EVVO:

- 1.3 Rozvoj a podpora praktickej environmentálnej výchovy
- 3.1 Zatraktívnenie a zvýšenie záujmu verejnosti o problematiku životného prostredia, ochrany prírody a krajiny a podpora občianskej angažovanosti a aktívneho dobrovoľníctva
- 3.2 Podpora nových trendov v oblasti EVVO
- 4.1 Osveta v oblasti trvalo udržateľného využívania prírodných zdrojov prostredníctvom rozvoja environmentálnej infraštruktúry (v tom zvýšenie miery zhodnocovania odpadov).

Rezortná koncepcia rieši aj opatrenia na ďalšie vzdelávanie zamestnancov verejnej správy v oblasti ochrany prírody a krajiny s dôrazom na odbornú spôsobilosť v rozhodovaní, vzdelávanie zamestnancov vo vybraných hospodárskych odvetviach, poľnohospodárstve, lesníctve, v rezortných, pedagogických, mimovládnych organizáciách a inštitúciách. Opatrenia v Rezortnej koncepcii sa dotýkajú aj niektorých podnikateľských aktivít v doprave, poľnohospodárstve, cestovnom ruchu, v energetike a pod. – propagácia zelenej ekonomiky (obehové hospodárstvo), udržateľné využívanie miestnych zdrojov, zavádzanie systémových opatrení v podnikateľskej sfére pri riešení problémoch ochrany ŽP, ekologické poľnohospodárstvo.

Podľa záverov z hodnotiacej správy OECD o environmentálnej výkonnosti Slovenska je konštatované nedostatočné financovanie základných činností ochrany prírody, nedostatočná

komunikácia s verejnosťou, vlastníkmi a užívateľmi pozemkov a s tým súvisiaci nedostatok verejnej podpory pre starostlivosť o chránené územia. V tejto oblasti je priestor pre regionálne vzdelávanie a výchovu v nepedagogickom procese, pre neformálne vzdelávanie verejnosti, v tom aj vlastníkov a užívateľov pozemkov v chránených územiach, ktoré v regióne Horného Liptova tvoria jeho výraznú časť (územie dvoch národných parkov).

Región Horný Liptov

V regióne Liptova sa nachádza 35 chránených areálov, národných prírodných pamiatok, národných prírodných rezervácií, prírodných pamiatok a prírodných rezervácií. Väčšina územia regiónu Horného Liptova zasahuje do dvoch národných parkov – Národný park Nízke Tatry (NAPANT) a Národný park Vysoké Tatry (TANAP) a podlieha rôznym stupňom ochrany.

V regióne Horného Liptova pôsobí niekoľko rezortných organizácií, ktoré sa venujú aj výchove a osvete k ochrane životného prostredia, k ochrane prírody a krajiny, z nich najznámejšie je Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši, Správa NAPANTu v Liptovskom Hrádku a svojimi aktivitami do územia Horného Liptova zasahuje aj Správa TANAPu. V rámci neformálneho vzdelávania detí a mládeže majú spracované vlastné edukačné materiály vychádzajúce z Rezortnej koncepcie EVVO. Menej je venovaný priestor neformálnej environmentálnej výchove dospelých. Pre vzdelávanie sa dospelých k ochrane životného prostredia nie je na trhu vytvorená adekvátne ponuka, podobne ako pre zástupcov marginalizovaných skupín obyvateľstva. Ekovýchova NAPANTu ponúka na trhu zážitkové učenie v prírodnom prostredí – poznávaciu turistiku so sprievodcom, aj pre vekovú kategóriu seniorov.

Na základe uskutočnenej analýzy dostupných materiálov, ktoré sa týkali regiónu Horný Liptov, sme pre neformálnu výchovu a vzdelávanie v odvetví ochrana a tvorba životného prostredia a ekologické služby stanovili nasledovné ciele:

Strategický cieľ:

„Zachovať a rozvíjať ekologickú stabilitu územia Horného Liptova prostredníctvom efektívneho využívania edukačných nástrojov neformálnej výchovy a vzdelávania pri ochrane a tvorbe životného prostredia.“

Špecifický cieľ 1: Využiť potenciál Horného Liptova pri ekologickej výchove a osвете k ochrane a tvorbe životného prostredia

Opatrenie 1.1: Rozvoj existujúcich úspešných aktivít smerujúcich k ochrane životného prostredia a využívania ekologických služieb v území Horného Liptova (Odvetvová stratégia A)

V regióne Horného Liptova pôsobí niekoľko rezortných organizácií, ktoré sa venujú ekologickej výchove a ochrane životného prostredia (Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, Správa NAPANTu a TANAPu, Hrádcké arborétum...). Prevažná väčšina ich aktivít je zameraná na mimoškolské aktivity, prípadne na prácu s verejnosťou. Práve práca s verejnosťou a hlavne dospelými, je priestorom pre rozvoj existujúcich ekoaktivít v území. Aj pre neformálnu regionálnu výchovu a vzdelávanie, pre organizovanie informačných podujatí a pôsobenie aj medzi podnikateľmi.

Aktivita 1.1.1: Naďalej organizovať podujatia rezortných organizácií pôsobiacich na území Horného Liptova pre rôzne cieľové skupiny

Zodpovednosť: SMOPaJ, NAPANT, TANAP

Cieľová skupina: široká verejnosť (deti, mládež, dospelí)

Aktivita 1.1.2: Naďalej organizovať podujatia pre vzdelávanie sa zamestnancov verejnej správy v odvetví ochrany životného prostredia

Zodpovednosť: rezortné organizácie, vzdelávacie inštitúcie, ZMOS, MAS

Cieľová skupina: zamestnanci verejnej správy a štátnej správy, zástupcovia MVO

Aktivita 1.1.3: Organizovať edukačné podujatia (semináre, konferencie, prezentácie príkladov dobrej praxe) pre podnikateľské subjekty pôsobiace v regióne Horného Liptova, ktorých činnosť má priamy dopad na životné prostredie, zamerané na trvalo udržateľné ekologické využívanie územia.

Zodpovednosť: rezortné organizácie, vzdelávacie inštitúcie, MAS

Cieľová skupina: podnikateľské subjekty

Opatrenie 1.2: Zavádzanie inovatívnych postupov v osvetovej činnosti zameranej na ochranu životného prostredia a ekologické správanie sa obyvateľov Horného Liptova (Odvetvová stratégia D)

V rámci neformálnej výchovy a vzdelávania v oblasti ochrany životného prostredia je potrebné vytvárať nové vzdelávacie programy a aktivity, reagujúce na požiadavky modernizácie edukačných procesov pri ochrane životného prostredia, na prispôsobenie sa znevýhodneným občanom a na väčšiu spoluprácu zainteresovaných subjektov. Osvetovou činnosťou rozširovať rady dobrovoľníkov a aktivistov venujúcich sa ochrane životného prostredia.

Aktivita 1.2.1: Realizovať v spolupráci s rezortnými organizáciami a organizáciami tretieho sektora osvetové aktivity a projekty pre marginalizované skupiny obyvateľstva (aj MRK), pre obyvateľov s fyzickým či mentálnym znevýhodnením, zamerané na ochranu životného prostredia

Zodpovednosť: rezortné organizácie, vzdelávacie inštitúcie, MVO, MAS

Cieľová skupina: marginalizované skupiny obyvateľstva, sociálne a zdravotne znevýhodnené

Aktivita 1.2.2: V spolupráci s podnikateľským sektorom a odborníkmi rezortu budovať náučné zariadenia a ekostrediská zamerané na ekologickú výchovu a osvetu verejnosti

Zodpovednosť: rezortné organizácie, podnikateľské subjekty, obce

Cieľová skupina: široká verejnosť

Aktivita 1.2.3: Podporovanie dobrovoľníctva medzi širokou verejnosťou pri ochrane a tvorbe životného prostredia

Zodpovednosť: MVO, MAS, rezortné organizácie, médiá

Cieľová skupina: široká verejnosť, občianske iniciatívy

Špecifický cieľ 2: Neformálnou regionálnou výchovou a vzdelávaním prispievať ku skvalitneniu životného prostredia v regióne a zlepšenie vzťahu verejnosti k ochrane prírody (Odvetvová stratégia D)

Do odvetvovej stratégie D sú v rámci neformálnej výchovy a vzdelávania v oblasti ochrany životného prostredia navrhované všetky opatrenia a aktivity týkajúce sa práce

s verejnosťou v oblasti výchovy a vzdelávania k ochrane jednotlivých zložiek životného prostredia v ich každodennej činnosti – separácia odpadov, predchádzanie vzniku odpadov, ochrana ovzdušia zmenou lokálneho vykurovania, ochrana vodných zdrojov a pod. Je potrebné vytvárať také vzdelávacie programy a aktivity, ktoré budú reagovať na požiadavky mladých ľudí na elektronizáciu prenosu informácií a aj na požiadavky seniorov na názorné a výpovedné formy osvetu ohľadom ochrany životného prostredia. Osvetovou činnosťou dobrovoľníkov a aktivistov medzi verejnosťou zvyšovať ekologické povedomie a aktívny prístup občanov regiónu k ochrane prírody a krajiny v bežnom živote, na pracovisku aj v podnikaní.

Opatrenie 2.1: Osvetovou činnosťou zvýšiť ekologické povedomie obyvateľov regiónu

Aktivita 2.1.1: Realizovať osvetové kampane medzi obyvateľmi zamerané na znižovanie tvorby odpadov a na ich zhodnocovanie

Zodpovednosť: MVO, MAS, obce, vzdelávacie inštitúcie

Cieľová skupina: široká verejnosť

Aktivita 2.1.2: Realizovať podujatia a osvetové kampane na udržateľné využívanie miestnych zdrojov, ekologické formy hospodárenia a udržateľný cestovný ruch

Zodpovednosť: MVO, MAS, obce, vzdelávacie inštitúcie

Cieľová skupina: podnikatelia, SHR, zamestnanci v miestnej výrobe a službách, v CR

Aktivita 2.1.3: Realizovať podujatia zamerané na ochranu ovzdušia a prírodného potenciálu regiónu

Zodpovednosť: rezortné organizácie, MVO, obce

Cieľová skupina: široká verejnosť, podnikateľské subjekty

Opatrenie 2.2: Zvyšovanie kvality života obyvateľov regiónu skvalitnením osvetovej činnosti v oblasti ochrany životného prostredia s využitím miestneho ľudského aj odborného potenciálu

Aktivita 2.2.1: Realizovanie spoločných programov a podujatí k zvyšovaniu povedomia občanov v oblasti ochrany ŽP v spolupráci s klubmi dôchodcov, komunitnými centrami, CVČ a dobrovoľníkmi

Zodpovednosť: MVO, MAS, rezortné organizácie

Cieľová skupina: široká verejnosť, občianske iniciatívy, aktivisti

Aktivita 2.2.2: Realizovanie rôznych foriem občianskej angažovanosti, podpora dobrovoľníctva u širokej verejnosti

Zodpovednosť: MVO, MAS, rezortné organizácie

Cieľová skupina: široká verejnosť, občianske iniciatívy

Aktivita 2.2.3: Vyžívanie miestneho odborného potenciálu pre osvetovú činnosť medzi širokou verejnosťou v rámci neformálneho vzdelávania a učenia sa k ochrane životného prostredia

Zodpovednosť: rezortné organizácie (SMOPaJ, NAPANT, TANAP), vzdelávacie inštitúcie

Cieľová skupina: široká verejnosť, občianske iniciatívy